

ENTREVISTA

Albert Sánchez Piñol

NARRADOR I ANTROPÒLEG

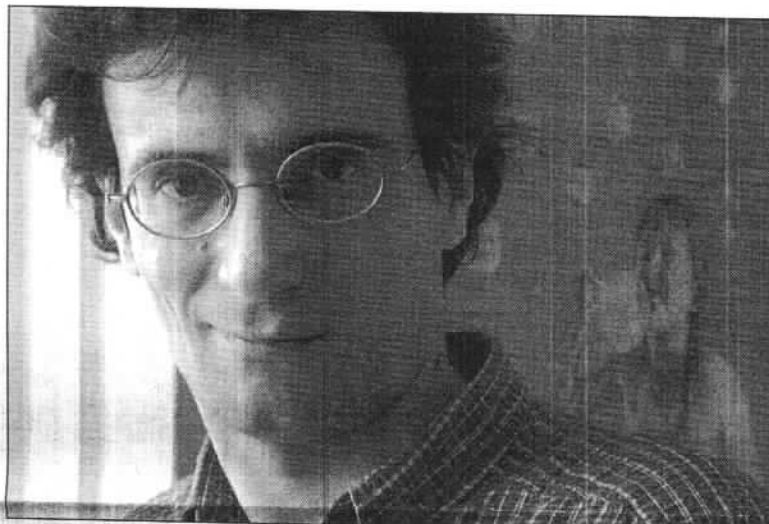
“Quan canvia la nostra mirada de l'altre, s'esvaeixen les tenebres”

HELENA MORÉN ALECRET

El 24 d'octubre passat va arribar a les llibreries una novetat editorial de La Campana, 'La pell freda', la primera novel·la del narrador i assagista Albert Sánchez Piñol. Mentre a l'anterior llibre, l'assaig 'Pallassos i monstres', l'autor ens descobria monstres reals a través de vuit dictadors africans, a 'La pell freda' ens mostra, a través d'una ficció èpica, com l'enemic no és una bèstia

HMA La pell freda del títol -que es pot aplicar als pocs personatges, a l'ambient...- sembla coincidir amb un punt de vista comú. És volguda aquesta mirada distant, sense sentimentalismes?

ASP És que hi ha molta novel·leta fava en català... Hi ha aquesta cosa bleda en què es confonen els sentiments amb la sensibleria. Realment la meua és una altra opció. El títol escato molt bé a la novel·la. Per tot. Des de la coberta i el disseny, que em sembla molt ben

trobat per La Campana, a tot el contingut del llibre. No sols en la pell freda de la bestiola femella, sinó en tota l'atmosfera que es crea a l'illa de l'Atlàntic Sud, en el desenvolupament i en la resolució. Seria inimaginable que una història com aquesta passés en una illa tropical. I al principi, dins de la concepció prèvia de la novel·la, m'hauria anat molt bé per a moltes coses, però no tocava. Aquí hi ha una certa fredor de les relacions humanes que s'estableixen i, encara et diria més, totes les que impliquen calidesa fracassen. Les úniques relacions humanes que prosperen són les que estan basades en solidaritats bèl·liques.

“Sempre he pensat que l'antropologia té una sèrie de vessants narratives enormes i que estan molt poc aprofitades”

HMA Enguany ha fet cent anys de la publicació de la novel·la de Conrad 'En el cor de les tenebres', clar referent en la seva primera novel·la. I en el final del seu anterior assaig, 'Pallassos i monstres', ens deia: "L'autèntic drama no habita en el cor de les tenebres, sinó en les tenebres del cor". Com fa el salt de l'assaig a la novel·la?

ASP Carai, molt hàbil! Una bona manera de lligar-los tots dos, el final d'un amb el principi de l'altre. Perquè realment del que parla La pell freda és d'una història una mica inversa a la de Conrad. El seu protagonista va a buscar les tenebres fent un viatge, en canvi l'home de La pell freda està estàtic, són les tenebres

les que vénen a ell. Tota la reflexió que hi ha en el meu llibre és que són les tenebres realment; i sobre això es va articulant la novel·la. A mésura que va avançant l'acció es veu que les tenebres no estan fora del far sinó que són a dins. Les tenebres que hi ha respecte a l'altre és a la mirada que li dediquem. Quan canvia la nostra mirada de l'altre canvia el paisatge i possiblement s'esvaeixin totes les tenebres. Una altra cosa són els conflictes que fan avançar tot això. Però em sembla molt bé que hagués trobat que el final de Pallassos i monstres, que és un assaig totalment verídic encara que sembli ficció, s'encavalca perfectament amb l'inici de la tesi narrativa que defensa la novel·la.

HMA Quin ha estat el procés d'escriptura, de l'assaig a la novel·la?

ASP S'encavalca una mica, però bàsicament vaig acabar Pallassos i monstres i vaig començar tot l'esquema narratiu de La pell freda. Des del primer moment volia defensar aquesta idea que deïem. A la contraportada del llibre es fa una referència a Lovecraft, Stevenson i Conrad. Realment gira molt al voltant d'aquests universos que es van barrejant, des d'una altra perspectiva, això sí.

HMA Però a l'obra s'entreu clarament la seva faceta com a antropòleg...

ASP Jo tenia uns quants precedents al cap, com dius, amb una certa vessant antropològica. Una de les poques coses que fa l'antropologia és mirar l'altre i dedicar-li una mirada diferent. Això m'interessava. Sempre he pensat que l'antropologia té una sèrie de vessants narratives enormes i que estan molt poc aprofitades. És una manera de veure el món i, per tant, tu pots construir allò que vulguis. I això sense renunciar a un perfil narratiu molt clàssic. Aquesta història és d'una senzillesa i d'una sobrietat extraordinàries. Perquè és totalment estàtica. Només surt un personatge i mig. I d'això en surten tres-centes pàgines, i amb ganes que em vaig quedar d'escriure'n més! Vull dir que és tot molt senzill, si tens uns bons referents, pots trobar uns arguments que acceixen a qualsevol marc narratiu.

Subsistint a força de premis literaris

► Albert Sánchez Piñol (Barcelona, 1965) és narrador i antropòleg, membre del Centre d'Estudis Africans (CEA). Abans de La pell freda, ha publicat, conjuntament amb el narrador italià Marcello Fois, *Compagnie difficile* (L'italiana, 2000); *Pallassos i monstres* (La Campana, 2000) -un assaig totalment verídic encara que sembli ficció-; i el llibre de relats breus *Les edats d'or* (Proa, 2001).

Albert Sánchez demostra una capacitat literària fora mida. Si fa no fa, ha dedicat un any i mig a escriure *La pell freda*, tot i que per a ell: "El temps que trigues a escriure un llibre, no segueix les pautes terrenals, és psicològic. Pots passar molt temps amb la concepció i després fer un desenvolupament curt, o trobar-te obstacles i aleshores la cosa es complica". Res-

pecte a la dificultat de subsistir i de la venda dels llibres en català, afegeix: "El temps psicològic que hi dediques és molt gran; i què et paguen per un llibre? Jo acostumo a viure de redactor, faig anuaris per a enciclopèdies en CD-ROM. Hi ha molt poques editorials que visquin de vendre llibres i això dona un paisatge totalment artificial. Perquè hi ha institucions darrere, perquè si haguéssim d'estar en una lògica de mercat normal, la cosa no dona per a tant". Tot s'ha de dir, a més, l'autor es dedica a presentar contes i assajos a premis literaris, dels quals n'ha guanyat una vintena entre primers i segons premis; amb la ironia afegida que el que li van pagar pel seu primer llibre de relats va ser inferior a la dotació d'un dels premis on presentava un conte.

Entre els projectes immediats d'Albert Sánchez i Piñol hi ha la publicació d'un article sobre els pigmeus, a *Pueblos sin fronteras*, un llibre de l'Editorial Bellaterra en què escriuran diversos autors, molts d'ells membres del CEA, com ara Alfred Bosch i Gustau Nerín. D'altra banda, prepara una altra novel·la ambientada enmig de la selva del Congo, amb la intenció de convertir *La pell freda* en el començament d'una trilogia. A la segona novel·la els monstres vindrien de sota terra i parlaria d'altres temes com les relacions de poder: "Els personatges que hauran anat fins al Congo, aniran reproduint les pautes de l'ocupació colonial d'Àfrica, des dels capellans als militars, passant pels mercaders".

ENTREVISTA

Albert Sánchez Piñol

NARRADOR I ANTROPÒLEG

H.M.A. Aleshores, com a documentació, ha fet servir bàsicament el seu 'background'?

A.S.P. Només hi ha una petita part en què em vaig documentar, a la introducció de la història. El protagonista és un activista de l'IRA, hi ha un referent històric i no volia espèssar-la. Però tant la Irlanda on va a parar aquest home, com l'illa on va a parar el protagonista no són llocs geogràfics, sinó metafòrics. L'important és el conflicte que t'expliquen o porten damunt els personatges. És una novel·la molt circular. El drama de l'home és que ell veu la realitat del

més enllà, que és el mar. És un lloc inassolible, només hi ha un moment en què els personatges hi van. I, d'això que deies, sí, és una novel·la èpica, les coses passen per fora, no passen per dins; hi ha batalletes perquè toca. Si la tesi narrativa última és que l'enemic no és una bèstia, ha de semblar-ho. Tot això s'encaivalca molt amb un rotlló molt contemporani nostre, que és la concepció de l'enemic. Quan estava amb la concepció d'aquesta novel·la, em va impressionar molt una primera pàgina de *La Vanguardia* que deia "Zarpazo de ETA". El que t'està dient és que no són

gut de desfer-se del seu tresor de llibres (ple de cultura humanística), per què agafa 'La branca daurada' de Frazer com a leitmotiv de la novel·la?

A.S.P. Això és un ullet que es fa al lector. *La branca daurada* és un llibre d'antropologia fonamental. Aquest llibre t'explica com són els altres. És un llibre de referència de principi del segle XX, per això el poso. I, de manera subterrània, és un homenatge a Joseph Conrad i a *Apocalypse Now*, de Ford Coppola. Perquè si t'hi fixes a la pel·lícula és un llibre que surt darrere Marlon Brando. Em feia gràcia posar-ho.

H.M.A. Per què ha triat un protago-

les bèsties de la natura, però no més té un enemic, Batis Caffó, l'únic altre ésser humà a l'illa. Vol ser una metàfora de la condició humana?

A.S.P. No m'interessava fer un personatge senzillament dolent. L'interès de Batis Caffó consisteix en el fet de perpetuar una visió de la realitat. El que passa és que entra en conflicte amb allò que interessa a l'altre protagonista, que ve d'Irlanda. Ell està fent de monstre, està fent d'anglès d'alguna manera! Està fent que els altres no tinguin la sobirania de la seva pròpia illa. El contrast no pot ser més fort. En una novel·la s'ha

A.S.P. A la primera part situo el lector amb ganxos narratius. La novel·la comença quan apareix aquell braç per la gatera. Et pot agradar més o menys la novel·la, però vols saber què passa. És, tècnicament, un primer gir narratiu. I el segon gir narratiu és quan ella plora. Aquest moment s'ha anat preparant, impulsant, però el lector ja sap que allà ja hi ha una altra història. He intentat no caure en cert intel·lectualisme, fer que aquesta informació es transmeti per sensacions, per actes que no fan els animals i sí els humans. Però estan dosificades, per exemple, quan es parla de l'adulteri. Els animals no cometem adulteri. És una tesi bàsicament antropològica. L'antropòleg Manel Delgado ho diu, és l'incest que diferencia els éssers humans dels animals. Hi ha certes relacions sexuals que estan prohibides, no es poden fer i ningú sap per què. Està totalment interioritzat que no pots anar al llit amb la teva mare o amb la teva germana. I això es trasllada en un moment donat a l'adulteri.

H.M.A. Com va dissenyar, doncs, el personatge de l'Aneris?

A.S.P. És un personatge una mica trampós. Està al mig de tot, però això només ho veus a mesura que va avançant la novel·la. Al principi és tan sols un personatge perifèric, al qual no es reconeix la categoria de tal. Però a mesura que avança l'aproximació cap a ella, la novel·la es va situant en uns altres termes. Tot i així he procurat que sigui un personatge del qual no puguis dir res. Ell mai estableix un diàleg amb ella. El personatge és el que ell, o Caffó, projecti respecte a ella. És un personatge que alhora permet totes les interpretacions que vulguis, és obert. I el protagonista va descobrint la realitat del far, que és inversa a que aparenta. És un antic precepte antropològic. La realitat aparent sempre és falsa i l'autèntica veritat sempre s'amaga.

H.M.A. De quina manera vol interpel·lar el lector?

A.S.P. A mi m'agradaria que es tingues present la tesi que l'enemic no és una bèstia. I després n'hi ha una altra que està una mica més amagada però també és molt present: que en realitat mai lluitem pel que diem que lluitem. Les societats humanes i els individus ens muntem grans ideals. Per defensar la sobirania nacional, la gent va a les guerres, hi va! Però en realitat estem lluitant per coses molt més primàries, més properes. Molt sovint és la família, la gent més propera a tu. L'illa és la metàfora de la pàtria. Ella és allò que no es toca; tots tenim a dins un nucli dur; les nostres conviccions. La gent és visceral en algunes coses, com les banderes o les fronteres, i no entric en raons.

que està passant al far, però no pot defugir-la i acaba reproduint els esquemes del principi. Per això et deia que hi ha un personatge i mig. El que m'interessava molt, sobretot en els primers capítols, era crear una atmosfera. I aquesta de vegades es pot crear amb referents molt senzills, que no et parlen tant d'una documentació molt exhaustiva com de crear, artificialment, una atmosfera perquè el lector se situï. Una novel·la no tracta de la veritat, però ha de ser creïble. Tots tenim al cap una ambientació, es tracta que s'activi en el lector, és ell qui va a la història.

H.M.A. Les cròniques d'exploradors africanistes l'han ajudat en l'èpica de la novel·la?

A.S.P. Aquella època m'encanta. Va ser l'últim moment en què hi havia mons per descobrir. Jo això aquí no ho podia posar perquè la descoberta no és geogràfica, però continua havent-hi un espai buit, que està

persones, que són bèsties. I això té una lògica política molt perversa i és que les bèsties són irracionals i il·lògiques, i no pots establir diàlegs amb elles perquè no pots establir diàlegs amb un animal. Per molt que estiguem afectats per un conflicte armat, això és inacceptable. I altra vegada m'entra aquí la faceta d'antropòleg. L'antropologia ha fet un viatge geogràfic de cent anys, ha anat al centre del Congo, ha anat a Sibèria, a Austràlia, a Indonèsia, i els salvatges d'allà han demostrat que no ho són, que no són il·lògics, que es pot tenir un diàleg coherent i entendre com entenen el món. I quan ja creïem que estava acceptat, resulta que no, que els zulus són a Euskadi, que no es poden entendre amb ningú més i que són unes bèsties. Doncs no, i això s'ha de trencar. Perquè si no hi ha un diàleg amb l'enemic, com establir la pau?

H.M.A. Quan el protagonista ha ha-

nista irlandès i un antagonista alemany?

A.S.P. Hi ha vegades que construeixes coses perquè hi ha una sèrie de significats forts o lleus que es poden comunicar. Que el protagonista sigui irlandès em va molt bé. A la construcció prèvia de la novel·la havia pensat que fos català, que hagués acabat desencisat de com va anar a Cuba..., però era massa embolicat. I fer-lo irlandès tenia els seus riscos, però em vaig quedar amb aquest passant per damunt la seva biografia, està decebut per una causa i així se'n va allà. L'altre és alemany per una qüestió fins i tot fonètica. Com parla, com actua, pots fer que aquell home sigui més distant, més bruscat, i, a més, ell no diu que és alemany, diu que és austriac. És un personatge que està en les tenebres, en el sentit que té poca llum damunt i no l'identifiques gaire. I ja m'anava bé així.

H.M.A. El protagonista lluita contra

"M'agradaria que es tingues present que l'enemic no és una bèstia i que en realitat mai lluitem pel que diem que lluitem"

d'arriscar. Perquè fer una història de bons i dolents i monstres seria molt fàcil. Però penso que aquest llibre inclou moltes més coses que una aventura més.

H.M.A. Podríem dir que els dos primers actes, fins a l'hecatombe d'escorxadors, són més novel·la d'acció o terror, i que en el tercer es dedica a oferir el perquè de tot plegat?